

УДК 338.48.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ УКРАЇНИ

Маховка Вікторія Михайлівна, асистент кафедри менеджменту і адміністрування Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка, тел. 066-57-94-520, e-mail.ru: mahovkavika@mail.ru

Анотація. У статті розглянуто особливості розвитку туристичної індустрії України. Визначено сутність поняття «туристична індустрія» та проаналізовано її основні складові, фактори, що впливають на розвиток туризму. Проведено аналіз статистичних даних, що характеризують сучасний стан розвитку туристичної сфери України, визначено основні проблеми розвитку галузі в цілому та діяльності підприємств туризму, зокрема. На прикладі світового досвіду доведено доцільність та необхідність розвитку вітчизняної туристичної індустрії як однієї з найприбутковіших галузей національної економіки.

Ключові слова: туризм, туристична послуга, туристична індустрія, туристичний потік, підприємства туристичної сфери.

Вступ. На сьогоднішній день, світовий туризм характеризується високими темпами розвитку та відіграє вагомий роль в економіках багатьох країн і регіонів. Десята частина світового валового продукту належить туризму. В більшості країнах світу і регіонах саме туризм є головним джерелом прибутку. Наприклад, в Іспанії частка доходів від іноземного туризму в загальній сумі надходжень від експорту товарів та послуг складає 35%, на Кіпрі та в Панамі – понад 50%, на Гаїті – більше як 70%. У згаданих країнах туризм став ваговою статтею доходів держави і належить до найперспективніших галузей національної економіки [2]. На жаль, туристичний бізнес в нашій країні не завжди визначається як одна з галузей економіки, яка може приносити значні прибутки, тому йому не приділяється достатньо уваги та підтримки з боку держави та інвесторів. Отже, постає нагальна потреба в збільшенні економічної привабливості туристичної індустрії України, створенні сприятливих умов для ефективного функціонування суб'єктів туристичної діяльності.

Дослідженню аналізу сучасного стану та особливостей сучасного розвитку туристичної галузі України присвятили свої роботи вітчизняні та зарубіжні теоретики, зокрема: Л. Двєр, В.Ф. Кифяк, А.М. Виноградська, Ю.І. Палеха, А. Клименко, А.А. Терещенко, В.І. Нікіфоров, Л.П. Дяченко, В. Кузнецов, Л.Г. Мельник, В.В. Герасименко, Т.І. Ткаченко, У. Теобальд, Н.О. Нечаюк, Л.І. Воротіна та інші.

Мета статті полягає у визначенні сутності та особливостей розвитку туристичної індустрії України.

Здійснюючи дане дослідження, визначено та реалізовано наступні завдання щодо: бговорення сутності поняття туристична індустрія та її основних складових; аналізу основних факторів, що впливають на розвиток туристичної індустрії; аналізу сучасного рівня

розвитку туристичної індустрії України; визначення основних проблем розвитку вітчизняної туристичної індустрії.

Результати дослідження. Сутність поняття «туризм» визначається в Законі України «Про туризм» як тимчасовий виїзд особи з місця постійного проживання в оздоровчих, пізнавальних, професійно-ділових чи інших цілях без здійснення оплачуваної діяльності в місці перебування [1].

Особливість туризму, як галузі народного господарства, полягає в задоволенні людських потреб щодо пізнання навколишнього світу, унаслідок чого відбувається інтенсивний його розвиток в розвинутих державах світу.

Економіка туристичного бізнесу являє собою, з одного боку, сукупність суспільних відносин, що виникають при здійсненні туристичної діяльності, тобто при виробництві, розподілі, обміні та споживанні туристичних послуг (турпродукту), яка вивчається економічною теорією, а з іншого боку, є складовою частиною народногосподарського комплексу країни, як катализатора економічного зростання.

Туристична індустрія – це сукупність різних суб'єктів підприємницької діяльності, основна виробнича діяльність яких пов'язана з наданням послуг, виробництвом та реалізацією товарів для задоволення потреб туристів [4].

Ефективність функціонування туризму багато в чому залежить від низки факторів, що впливають на його розвиток, серед яких виділяють політичні, соціально-демографічні, економічні, науково-технічні, природно-географічні, історико-культурні, міжнародні тощо (табл. 1).

Таблиця 1. Фактори впливу на розвиток туристичної індустрії

Назва фактору	Характеристика фактору
Економічні	Економічна стабільність, рівень доходів населення, фінансова ситуація в країні, зовнішньоекономічна діяльність держави, ступінь інтегрованості в світо господарську систему
Політичні	Політична стабільність в країні, участь у міжнародних організаціях, стан торговельного й платіжного балансу
Соціально-демографічні	Чисельність та вік населення, зміна персонального доходу, рівень складності та інтенсивності праці, гнучкий графік робочого часу, рівень туристичної активності
Міжнародні	Пом'якшення міжнародного клімату, перехід від конфронтації між окремими державами до співробітництва і взаєморозуміння, процеси глобалізації, рішення спірних міжнародних питань шляхом переговорного процесу
Науково-технічні	Рівень наукових розробок, сучасні технології обслуговування, технологізація туристичної індустрії, комп'ютеризація туристичної індустрії
Природно-географічні	Географічне положення, якісна і кількісна характеристика водних, лісових, земельних ресурсів, природно-кліматичні і природно-транспортні умови
Історико-культурні	Розташування на певній території суспільно-історичних ресурсів формує її позитивний туристський імідж, впливає на локалізацію рекреаційних потоків і напрямки екскурсійних маршрутів, урізноманітнює рекреаційно-туристичну пропозицію, зменшує сезонність у туризмі

Туристична індустрія є міжгалузевим комплексом підприємницьких структур з виробництва та реалізації туристичного продукту для внутрішнього й міжнародного туризму [3]. Таким чином, діяльність всіх суб'єктів туристичного бізнесу і сторонніх

організацій, які залучаються до реалізації програми туру, визначають як туристичну індустрію, яка є елементом функціонально-компонентної структури господарства держави і являє собою інтегровану систему галузей, виробництв і видів діяльності, об'єднаних загальною метою та програмою розвитку (рис.1).

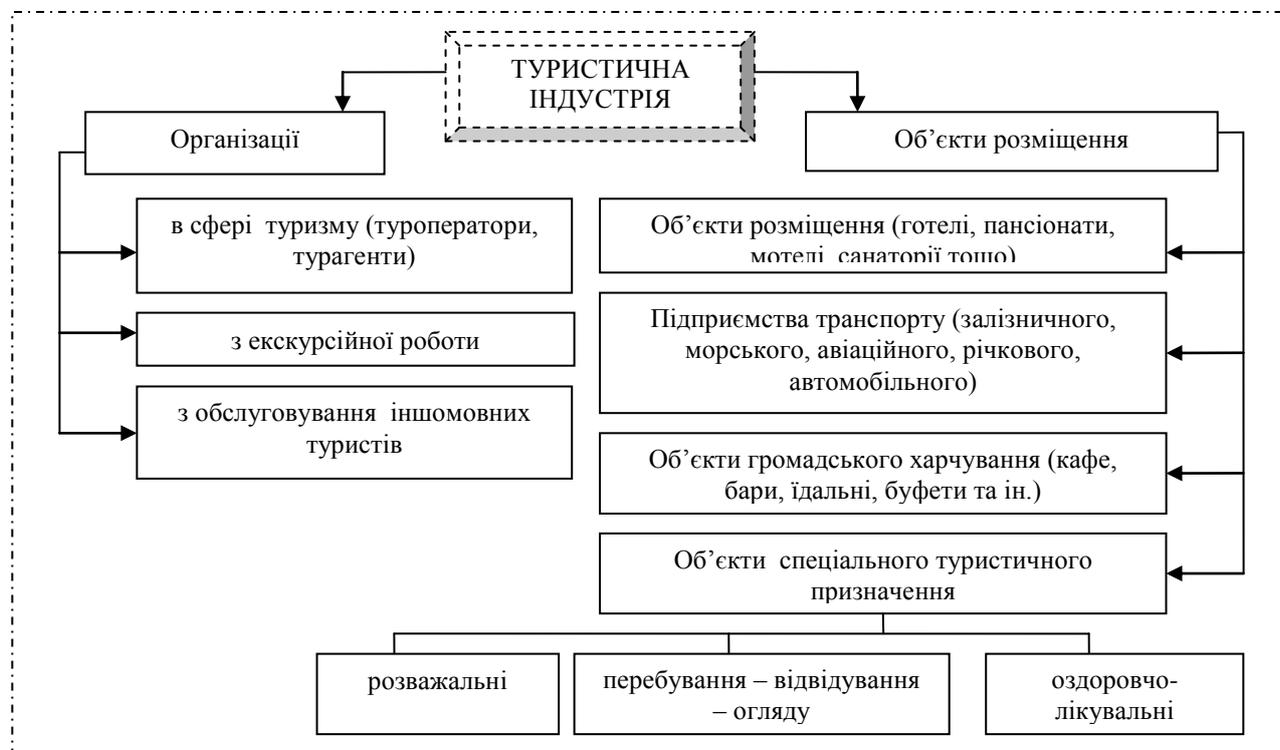

Рисунок 1. Складові туристичної індустрії

Нині індустрія туризму займає провідні позиції в світовій системі господарювання, тому досить закономірно постає питання про місце України на світовому ринку туристичних послуг та рівень розвитку туризму в країні. Загалом, варто відмітити, що Україна має всі передумови для інтенсивного розвитку внутрішнього та іноземного туризму, а саме: вигідне геополітичне положення, сприятливі кліматичні умови, великий туристично-рекреаційний та культурно-історичний потенціал.

В світовій туристичній індустрії Україна займає досить незначне місце, однією з причин чого є недосконала та несприятлива туристична інфраструктура. Адже на сьогоднішній день українські громадяни фактично виступають інвесторами інших країн, що є головною негативною тенденцією всієї вітчизняної сфери туризму. Переважна більшість українських туристів обирають, в особливому, відпочинок в інших країнах, надаючи перевагу закордонним туроператорам. В свою чергу, для іноземних туристів Україна є не надто привабливою, оскільки має нерозвинену туристичну інфраструктуру (табл. 2).

Таблиця 2. Аналіз туристичних потоків в Україні за 2007 – 2011 роки [5]

Роки	Кількість громадян України, які виїжджали за кордон – усього	Кількість іноземних громадян, які відвідали Україну – усього	Кількість туристів, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності України - усього	Із загальної кількості туристів:			
				Іноземні туристи	Туристи-громадяни України, які виїжджали за кордон	Внутрішні туристи	Кількість екскурсантів
2007	17334653	23122157	2863820	372455	336049	2155316	2393064
2008	15498567	25449078	3041655	372752	1282023	1386880	2405809
2009	15333949	20798342	2290097	282287	913640	1094170	1909360
2010	17180034	21203327	2280757	335835	1295623	649299	1953497
2011	19773143	21415296	2343496	343511	1395257	604728	1322941

В ході дослідження було проаналізовано динаміку туристичних потоків в Україні за 2007-2011 рр. та визначено, що кількість українських громадян, які виїжджали за кордон в 2008-2009 рр. порівняно з 2007 р. зменшувалась, що обумовлено розвитком світової фінансової кризи, але до 2011р. поступово зростала. Кількість іноземних громадян, які відвідали Україну протягом аналізованого періоду спадає, що свідчить про зменшення привабливості нашої країни для туристів з-за кордону. Кількість туристів, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності України протягом 2007-2011 років зменшується, що свідчить про надання переваги туристами закордонним туристичним організаціям, ніж вітчизняним.

Аналіз туристичних потоків за 2007-2011 рр. дозволяє зробити висновок, що фінансово-економічна криза 2008-2009 рр. призвела до двояких негативних наслідків як для розвитку світового туристичного бізнесу, так і для України зокрема. По-перше, інфляція, зростання безробіття, зменшення доходів населення сприяло скороченню витрат на відпочинок, по-друге, нестача фінансових ресурсів суттєво зменшила розвиток туристичного бізнесу.

Отже, процес розвитку туристичного ринку України протягом аналізованого періоду зумовив, з одного боку, насичення ринку туризму, збільшення кількості туристичних підприємств. А з іншого, на вітчизняному ринку туристичних товарів та послуг спостерігаються непередбачувані зміни ринкової ситуації в умовах фінансово-економічної кризи, зниження попиту на туристичні послуги, жорстка конкуренція, обмеження ресурсів, що сприяє виникненню складних управлінських проблем на підприємствах туристичної галузі.

Світовий досвід показує, що туристичну індустрію можливо розвивати і в період економічних криз, оскільки витрати на створення одного робочого місця у 22 рази менші, ніж у промисловості, а оборотність інвестиційного капіталу у 4,2 рази вища, ніж в інших галузях господарства. Яскравим прикладом цього є такі країни як Мексика, Аргентина, Єгипет, Бразилія, Перу, Туніс та інші [2]. Дані факти свідчать про необхідність активізації

розвитку туризму в Україні, який при ефективній організації та управлінні з боку держави дозволить швидко отримати позитивні результати.

Розвиток туристичної індустрії в Україні та її регіонах сприятиме збільшенню надходжень до бюджету, що сприятиме підвищенню рівня життя. Зокрема, збільшення туристичних організацій та об'єктів розміщення позитивно вплине на розвиток галузей пов'язаних з виробництвом туристичних послуг, кон'юнктури в будівництві та інфраструктурі в регіонах, дозволить вирішити проблеми зайнятості, екології, соціально-економічного розвитку.

Результати дослідження дозволили систематизувати, що основні проблеми розвитку туристичної індустрії України є:

складна економічна, політична, соціально-культурна ситуація в країні;

неврегульований механізм стимулювання розвитку туристичної індустрії на державному рівні;

відсутність ефективної стратегії розвитку туристичної галузі як на національному, так і на регіональному рівнях;

відсутність скоординованої висококваліфікованої системи заходів з просування туристичного продукту України на світовий ринок;

низький рівень розвитку туристичної інфраструктури та її невідповідність світовим стандартам;

технологічна відсталість в галузі;

несприятливість умов розвитку підприємництва, взагалі, та туристичного – зокрема;

недосконале та несприятливе для розвитку туризму нормативно-правове забезпечення;

відсутність обліку, охорони та ефективного використання вітчизняних туристичних ресурсів з боку держави;

не відповідність вимогам закордонних і вітчизняних туристів транспортної структури тощо.

Надалі доцільно визначити основні проблеми розвитку підприємств, які здійснюють господарську діяльність у туристичній сфері:

низький рівень сервісу;

відсутність ефективної взаємодії суб'єктів господарювання туристичного ринку;

жорстка конкуренція в туристичній сфері;

неефективне використання фінансових, матеріальних, інформаційних ресурсів;

низький рівень маркетингових досліджень суб'єктів господарювання;

невелика частка ринку окремо взятого підприємства туристичної сфери та невеликі обсяги реалізації туристичних послуг;

застаріла матеріально-технічна база організацій, що обслуговують туристичну сферу; недостатній рівень знань і вмінь підприємців, які прагнуть започаткувати власну справу в сфері туризму, їх некомпетентність;

вкладання фінансових ресурсів переважно у виїзний туризм, а не в розвиток внутрішнього, що сприяє посиленню кризового стану підприємств вітчизняної туристичної індустрії;

використання застарілих методів управління підприємствами, що є неефективними в жорстких умовах кризи тощо.

Таким чином, спираючись на результати проведеного дослідження, було визначено ряд недоліків розвитку туристичної сфери України на макро- та макrorівнях, що свідчить про відсутність стабільного функціонування вітчизняних туристичних підприємств, ситуацію високого ступеня невизначеності для прийняття ефективних управлінських рішень та поглиблення кризового стану.

Висновки. Підсумовуючи вищезазначене, можна стверджувати, що туристична індустрія являє собою комплекс підприємницьких структур різних галузей національного господарства держави, які беруть участь у виробництві та реалізації туристичного продукту для внутрішнього й міжнародного туризму. Аналіз сучасного стану туристичної галузі України та світовий досвід довели доцільність та необхідність її розвитку. Визначені основні недоліки та проблеми як туристичної галузі в цілому, так і окремих підприємств туристичної сфери зумовили необхідність розробки та впровадження дієвої системи антикризового управління, що буде метою подальших наукових досліджень.

Перелік використаних джерел:

1. Закон України «Про туризм» від 15.09.1995 р. № 324/95-ВР // Режим доступу: <http://www.zakon4.rada.gov.ua>

2. Глоба С.В. Проблеми розвитку туризму в Україні / Глоба С.В. // Економіка і регіон. – 2006. – № 4. – С.112-115

3. Дяченко Л.П. Економіка туристичного бізнесу // Л.П. Дяченко. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 224с.

4. Кифяк В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні // В.Ф. Кифяк. – Чернівці: Зелена Буковина, 2003. – 648 с.

5. Офіційний веб-сайт Державного служби статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Makhovka Viktoria

FEATURES OF THE DEVELOPMENT OF TOURISM INDUSTRY IN UKRAINE

Annotation. The article deals with the peculiarities of tourism industry of Ukraine. The essence of the concept of «tourism industry» and analyze its main components, the factors that influence the development of tourism. The analysis of statistical data on the current status of tourism Ukraine, the main problems of the industry as a whole and of tourism enterprises in particular. On the example of international experience proved the feasibility and necessity of the development of domestic tourism as one of the most profitable sectors of the national economy .

Keywords: tourism, tourist service, tourism industry, tourist flow, business tourism industry.